

SPAUDINIŲ MIKROKOPIJŲ KOMPLEKTAVIMO DIDŽIOSIOSE
LIETUVOS TSR BIBLIOTEKOSE VYSTYMASIS

VIKTORAS URBONAS

Spaudinių mikrokopijų komplektavimas bibliotekose turi didelę perspektyvą, nes jis įgalina spręsti daugelį svarbių fondų komplektavimo uždavinių.

Spaudinių mikrokopijomis užpildomos fondų spragos, kai nėra galimybės įsigyti trūkstamų spaudinių originalų. Sutaupomas knygų saugyklų plotas, nes saugoti mikrokopijoms vidutiniškai tereikia 5% to saugyklos ploto, kurį užima knygos bei įrišti periodikos komplektai¹. Operatyviai surandama reikiama medžiaga ir pateikiama skaitytojui mikrokopijos arba retrokopijos pavidalu, o naudojant šiuolaikines informacijos perdavimo sistemas, galima per kelias sekundes gauti arba perduoti mikrokopijuotą tekstą ryšių kanalais. Mikrokopijos yra patvaresnės laiko atžvilgiu ir išsilaiko ilgiau už bet kokį popierių².

Spaudinių mikrokopijų komplektavimas bibliotekose nėra naujovė. Mikrokopijos seniai naudojamos užsienio ir kiek vėliau TSRS bibliotekose. Mūsų respublikos bibliotekose spaudinių mikrokopijos pradėtos komplektuoti pokariniu laikotarpiu.

Po Didžiojo Tėvynės karo vienas svarbiausių bibliotekų uždavinių buvo atstatyti per karą nukentėjusius fondus. Tam reikėjo nemaža pastangų. Didelių sunkumų, papildomai komplektuojant fondus, patyrė respublikos didžiosios bibliotekos, iš nie-

kur nebegalėdamos įsigyti kai kurių spaudinių. Liko vienintelė išeitis — įsigyti tų spaudinių kopijas. Pokario metais elektrografinis spaudinių kopijavimas dar nebuvo praktikuojamas. Šalies bibliotekos spaudinius fotografuodavo arba mikrofilmuodavo ir, reikalui esant, gamindavo fotonuotraukas. Respublikos didžiosios bibliotekos, siekdamos užpildyti fondų spragas, ėmė išrašinėti mikrofilmus nuolatiniam saugojimui iš kitų TSRS bibliotekų ir steigti fotolaboratorijas spaudiniams vietoje kopijuoti. Ne mažiau aktualu buvo išsaugoti retą ir ypač vertingą literatūrą.

Pradininkas mikrokopijų komplektavimo srityje — Lietuvos TSR Mokslų akademijos Centrinė biblioteka. 1946 m. rudenį bibliotekos rankraščių skyriuje įrengiama kabina ir pradedamos gaminti retų spaudinių ir rankraščių fotonuotraukos. Mikrofilmas biblioteka išrašinėjo iš kitų TSRS bibliotekų³. Kiek jų liko nuolatiniam saugojimui bibliotekoje, sunku nustatyti, tačiau reikia manyti, kad mikrofilimų komplektavimo užuomazgą padarė mikrofilmai, gauti iš kitų bibliotekų, nes mikrofilmuoti vietoje biblioteka pradėjo tik 1953 m., pastaciaus 1952 m. įsteigtoje fotolaboratorijoje pirmąjį respublikoje literatūros mikrofilmapavimo aparatą, pagamintą pagal specialų užsakymą Lietuvos kino studijoje⁴. Šiuo

¹ Использование микрофильмов для хранения периодики.— «Бюллетень ЮНЕСКО для библиотек», 1957, № 2—3, с. 55; Verry H. R. Microcopying methods. London—New York, 1963, p. 66.

² Verry H. R. Microcopying methods. London—New York, 1963, p. 36.

³ Lietuvos TSR Mokslų akademijos Centrinės bibliotekos archyvas (toliau — MACBA), Отчет о научно-исследовательской деятельности центральной библиотеки за 1951 год, с. 123.

⁴ MACBA, Отчет... за 1952 год, с. 10; Отчет... за 1953 год, с. 12.

aparatu Lietuvos TSR Mokslų akademijos Centrinė biblioteka mikrofilmuoja retas knygas ir trūkstamą bibliotekoje literatūrą, gautą TBA keliu⁵. Pagrindinis dėmesys skiriamas liuanistinio ir rankraščių fondo komplektavimui ir išsaugojimui.

Mikrofilmai respublikos bibliotekose buvo naujas reiškinys. Su jais ir jų naudojimo galimybėmis reikėjo supažindinti bibliotekininkus ir skaitytojus. Tuo tikslu 1948—1949 m. mikrofilmų naudojimo bibliotekose klausimu skaitomos pirmos parskaitos bibliotekininkams, o pranešimai įtraukiami į skaitytojų konferencijų dienotvarkę. Šį darbą aktyviai dirba Lietuvos TSR Valstybinė respublikinė biblioteka. Jos iniciatyva nemaža pranešimų šia tema skaito Kauno Valstybinio universiteto docentas, inžinierius J. Deksnys⁶. Mikrofilmų pritaikymo bibliotekų darbe klausimai keliami 1949 m. balandžio 21—23 d. Kaune įvykusioje pirmoje Lietuvos TSR mokslinių bibliotekų konferencijoje⁷.

Literatūros kopijavimu ir mikrofilmų komplektavimu susidomi ir kitos respublikos bibliotekos. 1953 m. pradėdami fotokopijuoti reti spaudiniai Vilniaus Valstybinio V. Kapsuko universiteto mokslinėje bibliotekoje⁸. Šį darbą, trūkstant būtiniausių įrengimų, kaip ir Lietuvos TSR Mokslų akademijos Centrinėje bibliotekoje, atlieka senų knygų ir rankraščių skyrius savo įėjomis⁹. Tik 1957 m. bibliotekai išskiria-

mas fotolaboranto etatas ir organizuojama fotolaboratorija, kuri pradeda veikti 1958 m.¹⁰. Fotolaboratorija apsiribojo fotokopijų gaminimu. Reikiami mikrofilmai buvo užsakomi Lietuvos TSR Mokslų akademijos Centrinėje bibliotekoje ir gaunami iš kitų bibliotekų¹¹. Likviduojant fondų spragas, visų pirma buvo išigyjami trūkstamos liuanistinės literatūros mikrofilmai¹².

Galimybės mikrofilmuoti spaudinius vietose didėja, pradėjusi Tarybų Sąjungoje serijiniu būdu gaminti universalų mikrofilmvimo aparatą „UDM-I“. 1958 m. tokį aparatą (Nr. 33, 1957 m. laida) išgyja Lietuvos TSR Mokslų akademijos Centrinė biblioteka¹³. Pagyvėja spaudinių fotokopijavimas ir kitose bibliotekose. Lietuvos TSR Valstybinėje respublikinėje bibliotekoje Kaune įrengiama fotolaboratorija ir išskiriami du etatai. Biblioteka išgyja mikrofilmvimo aparatą „UDM-I“. Tais pačiais metais pradėdamas retų knygų mikrofilnavimas skaitytojams, tačiau bibliotekos fondams 1958 m. nepagamintas nė vienas mikrofilmas¹⁴. Pirmus mikrofilmus fondams papildyti biblioteka gauna 1959 m. iš Valstybinės V. Lenino bibliotekos¹⁵.

Tačiau papildomas fondų komplektavimas trūkstamų spaudinių mikrofilmais vyko gana lėtai. Didžiosios bibliotekos mažai dėmesio skyrė fondams analizuoti ir spragoms išaiškinti. Šis darbas tebuvo epi-

⁵ МАСВА, Отчет... за 1953 год, с. 12; *Baronas M. Knyga-mikrofilmas.*—, Literatūra ir menas", 1954, rugsėjo 25, p. 3.

⁶ Lietuvos TSR Valstybinės respublikinės bibliotekos archyvas (toliau — VRBA), ap. 1, b. 28, l. 97; b. 23, l. 20, 29; b. 8, l. 6.

⁷ VRBA, ap. 1, b. 28, l. 64.

⁸ Vilniaus Valstybinio V. Kapsuko universiteto mokslinės bibliotekos archyvas (toliau — VUMBA), Объяснительная записка к годовому отчету за 1953 год, с. 15.

⁹ VUMBA, Отчет Научной библиотеки Вильнюсского Государственного университета им. В. Калпсукаса за 1952/1953 учебный год, с. 8.

¹⁰ VUMBA, Vilniaus Valstybinio V. Kapsuko universiteto mokslinės bibliotekos 1957 m. darbo ataskaita, p. 1, 23; Vilniaus... 1958 m. darbo ataskaita, p. 18.

¹¹ VUMBA, Vilniaus... 1959 m. darbo ataskaita, p. 21.; Vilniaus... 1961 m. darbo ataskaita, p. 6.

¹² VUMBA, Vilniaus... 1958 m. darbo ataskaita, p. 20.

¹³ МАСВА, Отчет... за 1958 год, с. 12.

¹⁴ VRBA, Lietuvos TSR Valstybinės respublikinės bibliotekos 1958 m. darbo ataskaita, p. 13.; Lietuvos TSR... 1959 m. darbo ataskaita, p. 3.

¹⁵ VRBA, Visuminės apskaitos knyga Nr. 4, p. 10.

zodinio pobūdžio. Trūkstamos literatūros mikrofilmams įsigyti trukdė finansiniai sunkumai ir blogos bibliotekų fotolaboratorių darbo sąlygos. 1958 m. mikrofilmus planingiau komplektavo tik Mokslų akademijos Centrinė biblioteka. 1959 m. sausio 1 d. ji turėjo 189 mikrofilmus¹⁶. Porą mikrofilmų turėjo Vilniaus Valstybinio pedagoginio instituto biblioteka¹⁷. Kitos didžiosios bibliotekos mikrofilmų dar nekomplektavo.

Mikrofilmų komplektavimas respublikoje pagerėja tik po TSKP CK 1959 m. nutarimo „Dėl bibliotekų darbo būklės šalyje ir priemonių jam pagerinti“, kuriame, šalia kitų svarbių bibliotekininkestvės uždavinių, keliamas reikalas komplektuoti aukštos kokybės fondus. Tai įgyvendinti, nepanaudojant komplektavimui mikrofilmų, nebuvo įmanoma. Todėl išvystyti mikrofilmų komplektavimą tampa vienu iš svarbiausių didžiųjų bibliotekų uždavinių.

Įgyvendindamos natarimą, bibliotekos įsigyja daugiau trūkstamos literatūros mikrofilmų pastoviam saugojimui. 1960 m. pabaigoje respublikos bibliotekose jau buvo 296 mikrofilmai, pagaminti vietoje arba gauti iš kitų bibliotekų. Iš jų: Lietuvos TSR Mokslų akademijos Centrinėje bibliotekoje — 226 mikrofilmai¹⁸, Lietuvos TSR Valstybinėje respublikinėje bibliotekoje — 60¹⁹, Vilniaus Valstybinio V. Kapsuko universiteto mokslinėje bibliotekoje — 8²⁰ ir Vilniaus Valstybinio pedagoginio instituto bibliotekoje — 2²¹.

1962 m. mikrofilmavimo aparatą „UDM-2“ įsigyja Vilniaus Valstybinio V. Kapsuko universiteto mokslinė biblioteka ir tais pačiais metais pagamina 420 mikrofilmų nuolatiniam saugojimui²².

Kauno politechnikos instituto Vilniaus filialo biblioteka pradėjo saugoti periodikos straipsnius, gautų iš kitų bibliotekų, mikrofilmus. Tai buvo naujovė, nes straipsnių iki 10 puslapių mikrofilmai paprastai būdavo dovanojami skaitytojams. Trūkstamų knygų mikrofilmus biblioteka retai teįsigyja. Kuriamo mikrofilmų fondo pagrindą sudaro periodikos straipsnių mikrofilmai. Ar tikslinga saugoti atsitiktinių straipsnių mikrofilmus, parodys bibliotekos praktinis patyrimas. Šį darbą reikia dar eksperimentuoti.

1963 m. mikrofilmus pradeda komplektuoti Centrinė mokslinė-techninė biblioteka. Vykdam 1962 m. birželio 14 d. TSSR Ministrų Tarybos nutarimą Nr. 607 „Dėl Valstybinių interesų apsaugos pagerinimo išradimų srityje ir dėl tolesnio išradimų organizacijos pagerinimo TSSR“, bibliotekoje įkuriamas patentinis kabinetas ir pradedamas komplektuoti patentų fondas naujais ir seniau išleistais patentais. Daugumo seniau išleistų patentų originalų įsigyti nebuvo įmanoma. Originalus turėjo pakeisti kopijos. Ryšium su tuo, biblioteka ėmė masiškai įsigyti patentus mikrofilmų pavidalu.

Fondų papildomu komplektavimu susirūpina Kauno viešoji biblioteka. Anksčiau šis klausimas bibliotekai nebuvo taip aktualus, nes tuose pat rūmuose veikė Lietuvos TSR Valstybinė respublikinė biblioteka ir, nesant spaudinio viešojoje bibliotekoje, skaitytojas galėjo juo pasinaudoti respublikinėje bibliotekoje. Tačiau 1963 m. Lietuvos TSR Valstybinei respublikinei bibliotekai persikeliant į Vilnių, viešajai bibliotekai iškilo būtinumas įsigyti trūkstamus spaudinius arba jų mikrofilmus. Susidarius

¹⁶ MACBA, Knygų inventoriaus knyga. Įrašai: 1956.I.24 — 1959.I.1.

¹⁷ Pirmas mikrofilmas fondams gautas iš Maskvos 1950 m. ir inventorizotas Nr. 326777.

¹⁸ MACBA, Mikrofilmų inventoriaus knyga. Įrašai: 1956.I.24 — 1961.I.1.

¹⁹ VRBA, Lietuvos TSR... 1960 m. darbo ataskaita, p. 6.

²⁰ VUMBA, Mikrofilmų inventorinė knyga. Įrašai: 1960.X.12 — 1961.X.10.

²¹ Vilniaus Valstybinio pedagoginio instituto bibliotekos archyvas. Knygų knygos, Nr. 326777 ir 334883.

²² VUMBA, Vilniaus... 1962 m. darbo ataskaita, p. 27.

tokioms aplinkybėms, Lietuvos TSR Valstybinė respublikinė biblioteka perduoda Kauno viešajai bibliotekai mikrofilnavimo aparata „UDM-1“, o pati įsigyja patobulintą jį — „UDM-2“.

1963 m. mikrofilmų fondu pradeda naudotis Kauno medicinos instituto bibliotekos skaitytojai²³, nors pirmuosius straipsnių mikrofilmus biblioteka gavo iš Kauno medicinos instituto fotolaboratorijos dar 1959 m. Tai buvo didelis skaičius nesutvarkytų filmų, likusių laboratorijoje, fotografuojant dėstytojams reikalingus straipsnius. Dalis šių mikrofilmų 1963 m. sutvarkomi ir įtraukiami į kartoteką. Paskui pagrindiniu mikrofilmų fondo papildymo šaltiniu tampa TBA keliu skaitytojams gauti periodinių straipsnių mikrofilmai, kurie, kaip ir Kauno politechnikos instituto Vilniaus filialo bibliotekoje, nebedovanojami skaitytojams, o paliekami bibliotekoje.

1963 m. pradeda mikrofilmuoti TBA keliu gautą literatūrą Lietuvos TSR Valstybinės konservatorijos biblioteka. Technišką darbą pagal susitarimą atlieka Lietuvos TSR Mokslų akademijos Centrinė biblioteka, nes Lietuvos TSR konservatorijos biblioteka neturi tam galimybių. Kiek vėliau fondams papildyti mikrofilmus pradėta užsakinėti iš kitų TSRS bibliotekų²⁴.

1964 m. pradami nuolat saugoti straipsnių mikrofilmai Lietuvos TSR Žemės ūkio akademijos bibliotekoje²⁵, įrengiama mikrofilmų saugykla ir skaitykla Lietuvos TSR Valstybinėje respublikinėje bibliotekoje Vilniuje²⁶.

Mikrofilmai palaipsniui plinta respublikos didžiosiose bibliotekose, užpildydami

fondų spragas ir tuo būdu išsaugodami reikšmingus spaudinius nuo susidėvėjimo ir kitų nelaimingų atvejų. 1965 m. mikrofilmai pradami naudoti ne tik papildomam, bet ir einamajam fondų komplektavimui. 1965 m. Respublikinė mokslinė medicinos biblioteka užsako einamųjų metų kapitalistinių šalių devynių periodinių spaudinių mikrofilmus iš Visasąjunginio medicinos ir medicininės-techninės informacijos mokslinio tyrimo instituto²⁷. Šis institutas kasmet išleidžia katalogą galimų užsakyti medicininių žurnalų mikrofilmus ir jame nurodo apie 300 pavadinimų žurnalų. Turint tokią informaciją, galima sukomplektuoti turtingus užsienio medicininės periodikos fondus, neeikvojant aukso valiutos. Respublikinė mokslinė medicinos biblioteka ta galimybė pasinaudoja vidutiniškai 15%. Kauno medicinos instituto biblioteka dar šio darbo nėra pradėjusi.

1966 m. iš straipsnių mikrofilmų pradamas kurti mikrofilmų fondas Lietuvos Valstybinio kūno kultūros instituto bibliotekoje²⁸.

Po 1959 m. TSKP CK nutarimo „Dėl bibliotekų darbo būklės šalyje ir priemonių jam pagerinti“, įsigyjant trūkstamų spaudinių mikrofilmus, didėjant mikrofilmus komplektuojančių bibliotekų skaičiui, pagerėjo respublikos bibliotekų fondų kokybė, skaitytojų poreikių patenkinimo laipsnis, tačiau fondų komplektavime ir skaitytojų aptarnavime dar liko nemaža trūkumų. Fondų analizė didžiosiose bibliotekose vyko nesistemiškai, o mikrofilmų vietoje trūkstamų spaudinių įsigijimas — neplaningai. Nemaža buvo trūkumų, kom-

²³ Kauno Medicinos instituto bibliotekos archyvas, 1962 m. ir 1963 m. visuminės apskaitos knygos.

²⁴ Lietuvos TSR Valstybinės konservatorijos bibliotekos archyvas. Mikrofilmų inventorinė knyga, p. 1.

²⁵ Lietuvos TSR Žemės ūkio akademijos bibliotekos archyvas. Inventorinė knyga, Nr. 72, p. 148.

²⁶ VRBA. Lietuvos TSR... 1964 m. darbo ataskaita, p. 23.

²⁷ Respublikinės mokslinės medicinos bibliotekos archyvas. Обзор работы Республиканской научно-медицинской библиотеки Министерства здравоохранения Литовской ССР и подведомственных медицинских библиотек за 1965 год, с. 4.

²⁸ Lietuvos Valstybinės kūno kultūros instituto bibliotekos archyvas, b.: „Darbo ataskaita“; Бланк переписи технических и специальных библиотек за 1965 год; ... за 1966 год.

plektojant techninę literatūrą ir pateikiant ją skaitytojams. Teikiama mokslinė-techninė informacija specialistams ir darbininkams neatitiko išaugusių poreikių. Mokslinės-techninės informacijos pagerinimo klausimas 1966 m. lapkričio 29 d. svarstomas TSRS Ministrų Taryboje, kur priimamas nutarimas Nr. 916 „Dėl bendravalstybinės mokslinės-techninės informacijos sistemos“. Savo ruožtu, LTSR Ministrų Taryba 1967 m. kovo 4 d. priima analogišką nutarimą Nr. 100 „Dėl bendravalstybinės mokslinės-techninės informacijos sistemos respublikoje įdiegimo“. Pastarajame nutarime nurodoma, kad dvejų metų laikotarpiui Centrinėje mokslinėje-techninėje bibliotekoje turi būti sukurtas respublikinis patentinis fondas²⁹. Fondo apimtis numatoma iki 3 milijonų patentų³⁰.

Remiantis šiuo nutarimu, Centrinėje mokslinėje-techninėje bibliotekoje 1967 m. pradedamas kurti respublikinis patentinis fondas. Negalint įsigyti daugelio patentų originalų, vidutiniškai 80% patentų įsigyjama mikrofilmų pavidalu³¹. Reikiamų patentų mikrofilmai masiškai užsakomi Maskvoje Gamybinėje-poligrafinėje įmonėje „Patentas“. Nedidelė dalis gaunama iš kitų šaltinių bei pagaminama vietoje. Mikrofilmų fondas sparčiai auga. Po 1967 m. LTSR Ministrų Tarybos nutarimo „Dėl bendravalstybinės mokslinės-techninės informacijos sistemos respublikoje įdiegimo“ tik iki metų pabaigos Centrinės mokslinės-techninės bibliotekos mikrofilmų fondas išaugo 8,8 karto (nuo 45 800 mf. iki 403 647 mf.)³², o užsienio patentų mikrofilmų įsigyjama 11,6 karto daugiau, negu jų buvo metų pradžioje (1967.I.I.—32 888 mf.,

1968.I.I.—381 870 mf.)³³. Patentų fondas mikrofilmų pavidalu sparčiai auga ir vėlesniais metais. Tik mikrofilmų pavidalu įsigijami Indijos ir Jugoslavijos patentai. JAV ir VFR patentai mikrofilmų pavidalu įsigijami 99,9%, Anglijos — 98,4%, Vengrijos — 88,5%. Didesnės dalies kitų užsienio šalių patentų gaunami originalai³⁴.

Kitose bibliotekose spaudinių mikrokopijų kompleksavimo srityje žymesnių pakitimų neįvyksta. Spaudinių mikrokopijų fondai ir toliau auga lėtai. Tačiau, kompleksuojant mikrokopijas, atsiranda ir naujovių. Respublikos bibliotekoms pirmąkart atsiumčiama spausdinta medžiaga mikrokortų pavidalu. 1967 m. Lietuvos TSR Valstybinė respublikinė biblioteka ir Centrinė mokslinė-techninė biblioteka gauna Visasąjunginio elektromechanikos mokslinio tyrimo instituto išleistas mikrokartotekas «Выпрямители» ir «Кабели и провода» ant ермикрокортų. Sekančiais metais mikrokortų bibliotekos neįsigyja, nes darbai su jomis neturi aparatų.

Išaugus bibliotekų fondams, kyla problema sutalpinti juos knygų saugyklose. Bibliotekos, nuolat stokodamos literatūrai saugoti ploto, ieško naujų spaudinių kompleksavimo formų. Užsienyje šis klausimas sprendžiamas mikrokopijuojant jau sukomplektuotą literatūrą, tai yra ją mikrominiatiūrizuojant. Tarybų Sąjungoje tuo keliu ruošiasi žengti TSRS Valstybinė viešoji mokslinė-techninė ir TSRS Valstybinė V. Lenino biblioteka. LTSR fondus mikrominiatiūrizuoti pirmoji užplanavo Lietuvos TSR Valstybinė respublikinė biblioteka, turėdama perspektyvų centralizuotu būdu mikrokopijomis aprū-

²⁹ Постановление Совета Министров Литовской ССР от 4 марта 1967 г. № 100 «О внедрении в республике общегосударственной системы научно-технической информации», с. 5.

³⁰ Centrinės mokslinės-techninės bibliotekos archyvas (toliau — СМТВА), Отчет работы центральной научно-технической библиотеки за 1967 год, с. 3.

³¹ СМТВА, Patentinės literatūros visuminės apskaitos knyga, 2 dalis.

³² Туменгайте Р. Республиканский патентный фонд на I.I.1967 г. В., 1967, с. 5; СМТВА, Patentinės literatūros visuminės apskaitos knyga, 2 dalis.

³³ СМТВА, Patentinės literatūros visuminės apskaitos knyga, 2 dalis.

³⁴ Ten pat.

pinti ir viešiasias bibliotekas. Ryšium su tuo, 1967 m. LTSR Kultūros ministerija šiai bibliotekai užsako pagaminti diamikrokortų (mikrofišų) gaminimo, saugojimo — mechanizuoto suradimo, skaitymo ir operatyvaus mikrofišuoto teksto reprodukovimo ant paprasto popieriaus aparatūrą, siekiant mikrofišuoti knygas ir kitą didelį poreikį turinčią literatūrą. Planingam sukomplektuotos periodikos mikrofilmavimui užsako mikrofilmavimo aparatą „Dokumator — DA-5“ iš VDR³⁵. Kiek vėliau, Lietuvos TSR Mokslų akademijos Centrinė biblioteka užplanuoja pirkti mikrofišoms gaminti aparatūrą iš Olandijos savo ir Mokslų akademijos institutų bibliotekų fondams mikrominiatiūrizuoti.

Visa tai rodo, kad pastaraisiais metais respublikos didžiosiose bibliotekose susirūpinta spaudinių mikrokopijų komplektavimu. Mikrokopijų fondai išaugo iki milijoninio fondo. 1968 m. viduryje respublikos didžiosios bibliotekose buvo 1 454 399 spaudinių mikrokopijų. Atskirose bibliotekose šie fondai pasiskirstė taip:

Nežiūrint šių pasiekimų, mikrokopijas komplektuoja tik 60% respublikos didžiųjų bibliotekų. Mikrokopijų fondai skiriasi dydžio atžvilgiu. Centrinei mokslinei-techninei bibliotekai tenka 99,4% respublikos bibliotekose turimų spaudinių mikrokopijų. Kitoms bibliotekoms, paimtoms kartu, — tik 0,6%. Nevienodi mikrokopijų fondai yra ir vertės atžvilgiu. 25% bibliotekų saugo tik atsitiktinių periodikos straipsnių mikrofilmus ir neįsigyja trūkstamų knygų bei periodikos mikrokopijų, 33% bibliotekų komplektuoja nedidelį skaičių trūkstamos periodikos mikrofilmų. Daugumas bibliotekų įsigyja mikrokopijų fondų spragoms užpildyti. Tik 2 iš 12 bibliotekų pradėjo naudoti mikrokopijas einamajam fondų komplektavimui. Fondų mikrominiatiūrizavimas dar nėra pradėtas nė vienoje respublikos bibliotekoje.

Respublikoje spaudinių mikrokopijų dar nekomplektuoja Vilniaus, Šiaulių ir Klaipėdos viešosios bibliotekos, Šiaulių K. Preikšo pedagoginio instituto, Lietuvos TSR Valstybinio dailės instituto, Kauno

BIBLIOTEKŲ PAVADINIMAI	Lietuvos TSR Valstybinė respublikinė biblioteka	Kauno viešoji biblioteka	Lietuvos TSR Mokslų akademijos Centrinė biblioteka	Respublikinė mokalinė medicinos biblioteka	Centrinė mokalinė-techninė teta	Vilniaus Valstybinio V. Kapsuko universiteto mokalinė biblioteka	Vilniaus Valstybinio pedagoginio instituto biblioteka	Kauno politechnikos instituto Vilniaus filialo biblioteka	Kauno medicinos biblioteka	Lietuvos Valstybinė kūno kultūros instituto biblioteka	Lietuvos TSR Žemės ūkio akademijos biblioteka	Lietuvos TSR Valstybinė konservatorijos biblioteka	Iš viso
MIKROFILMAI	1125	368	910	586	1 446 044	131	6	58	4284	30	60	61	1 453 663
EPIMIKROKORTOS	368	—	—	—	368	—	—	—	—	—	—	—	736
IŠ VISO	1493	368	910	586	1 446 412	131	6	58	4284	30	60	61	1 454 399

³⁵ VRBA, b.: „Įrengimų užsakymai LTSR Kultūros ministerijos sistemos bibliotekoms“. Список отечественного и иностранного оборудования для библиотек Министерства культуры Литовской ССР на 1968—1970 гг., с. 2.

politechnikos instituto bibliotekos, Lietuvos TSR Veterinarijos akademijos ir Centrinės žemės ūkio biblioteka.

Tai rodo, kad spaudinių mikrokopijų fondai daugelyje didžiųjų bibliotekų dar tebėra embriono stadijoje arba šis darbas visai nepradėtas.

Bibliotekos turėtų atkreipti didesnę dėmesį fondų papildomam komplektavimui ir

Vilniaus Valst. V. Kapsuko universitetas
Bibliotekininkystės katedra

įsigyti mikrokopijas visų be išimties spaudinių, kurių originalų jau nebeįmanoma įsigyti. Tai įgyvendinti pirmiausia reiktų sistemingai ir giliai analizuojant skaitytųjų poreikius ir turimą fonduose literatūrą. Lygiagrečiai šiam darbu yra tikslinga intensyviau naudoti spaudinių mikrokopijas einamajame fondų komplektavime ir palaipsniui pradėti fondų mikrominiatiūrizavimą.

[teikta

1968 m. lapkričio mėn.

РАЗВИТИЕ КОМПЛЕКТОВАНИЯ МИКРОКОПИЙ ПЕЧАТИ В КРУПНЫХ БИБЛИОТЕКАХ ЛИТОВСКОЙ ССР

В. УРБОНАС

Резюме

Микрোকопии печати в крупных библиотеках Литовской ССР начаты комплектовать после Великой Отечественной войны в целях сохранения редких книг и ликвидации пробелов в имеющихся фондах. В первое время микрофильмы библиотекам республики выписывались из других библиотек СССР.

В 1946 г. в отделе рукописей Центральной библиотеки Академии Наук Литовской ССР была оборудована кабина для фотокопирования редких книг и рукописей. В 1953 г. библиотека приобрела аппарат микрофильмирования, изготовленный по спецзаказу в Киностудии Литовской ССР.

В то же время комплектовать микрофильмы начала научная библиотека Вильнюсского Гос. университета им. В. Каспукаса.

Другие крупные библиотеки республики к комплектованию микрофильмов приступили позже: Гос. республиканская библиотека Литовской ССР — в 1959 г., Библиотека филиала Каунасского политехнического института в

Вильнюсе — 1962 г., Центральная научно-техническая библиотека, Каунасская публичная библиотека, Библиотека Каунасского медицинского института и Библиотека Гос. консерватории Литовской ССР — в 1963 г., Библиотека Литовской Сельскохозяйственной академии — в 1964 г., Республиканская научно-медицинская библиотека — в 1965 г. и Библиотека Гос. института физической культуры и спорта Литовской ССР — в 1966 г.

В 1965 г. микрофильмы начаты применять в текущем комплектовании фондов, а в 1967 г. получены первые эпимикрокарты и заказана для Гос. республиканской библиотеки Литовской ССР аппаратура для изготовления и эксплуатации диамикромарт (микрופиш).

В середине 1968 г. микрокопии печати комплектовало 60% крупных библиотек республики и в своих фондах имели 1 454 399 единиц микрокопий. В таблице приводятся данные о величине фондов микрокопий в отдельных библиотеках.

ON DEVELOPMENT OF ACQUISITION OF MICROCOPIES IN LARGE LIBRARIES OF THE LITHUANIAN S.S.R.

by V. URBONAS

Summary

The first microcopies of printings were acquired by the large libraries in Lithuania after the Second World War for the purpose of filling up the gaps in the library holdings and preservation of unique books. Initially they were obtained from the other libraries of the U. S. S. R.

In 1946, the Central Library of the Lithuanian S.S.R. Academy of Sciences started producing photoduplicates of unique books and manuscripts. In 1953, this library obtained the microfilm equipment made by a special order at the Lithuanian Film Studio.

At the same time acquisition of microfilms was started at the Scientific Library of the Vilnius State University.

Other large libraries of Lithuania started developing acquisition of microfilms in the following years: the National Library in 1959, the Scientific Library of the Kaunas Polytechnic Institute in 1962, the Central Scientific and Technical Library, Kaunas Public Library, Kaunas Medical Institute Library and Vilnius Conservatoire Library in 1963, Lithuanian Agricultural Academy Library in 1964, the Republican Library of Me-

dical Science in 1965, the Library of the Institute of Physical Culture and Sports in 1966.

In 1965, microfilms were for the first time used in current acquisition of library holdings, in 1967 the first opaque microcards acquired and equipment for production and usage of transparent microcards obtained by the National Library of the Lithuanian S.S.R.

In 1968, 60% of all large libraries of Lithuania were practically acquiring microcopies of printings and their holdings reached 1,454,399 copies. The article comprises the data for each library.